

УДК 351.82:338.2

DOI <https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2025.1.3>

ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ СФЕРОЮ ТА РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ

Гасюк І. Л. – доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри права та публічного управління
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
ORCID: 0000-0001-6575-5680

Соціальна компонента сталого розвитку є важливою складовою концепції сталого розвитку, яка займає центральне місце в загальному процесі формування ефективної та справедливої системи управління на різних рівнях – від національного до локального. У контексті публічного управління соціальний аспект сталого розвитку передбачає розробку політик, які не тільки сприяють економічному росту, але й забезпечують поліпшення соціальних умов життя, зменшення нерівності, покращення доступу до базових послуг, таких як освіта, охорона здоров'я, житло, та підтримку вразливих груп населення. Метою статті є аналіз особливостей публічного управління соціальною сферою та визначення соціальних стандартів як інструменту публічного управління. Визначено, що однією з головних особливостей публічного управління соціальною сферою є необхідність урахування значної соціальної різноманітності. Різні групи населення мають різні потреби, і управління цими потребами потребує чіткої класифікації і диференціації послуг. Обґрунтовано, що одним з ключових завдань публічного управління є розробка та впровадження політик, які забезпечують соціальну справедливість і сприяють підвищенню рівня життя населення, зокрема шляхом покращення доступу до основних соціальних послуг, таких як охорона здоров'я, освіта, соціальне забезпечення, житло. Від держави та органів місцевого самоврядування вимагається не лише створення інфраструктури, а й забезпечення рівних можливостей для всіх громадян, незалежно від їхнього соціального статусу. Встановлено, що з позицій публічного управління соціальна компонента сталого розвитку передбачає розробку комплексних підходів до забезпечення соціального добробуту на всіх рівнях управління. Політики повинні враховувати не тільки загальні економічні показники, але й соціальні аспекти, такі як доступність послуг для різних верств населення, зменшення рівня бідності, забезпечення рівних можливостей для соціальної мобільності та інклюзії, захист прав меншин і підтримка найбільш вразливих груп – жінок, дітей, людей з інвалідністю, літніх людей, внутрішньо переміщених осіб та інших. У цьому контексті важливою є роль державних програм, спрямованих на розвиток соціальної інфраструктури, забезпечення доступу до якісної освіти та охорони здоров'я, створення умов для розвитку громадянського суспільства. Встановлено, що соціальні стандарти відіграють критично важливу роль у забезпеченні справедливості, рівності та доступу до основних благ і послуг для всіх членів суспільства. Вони є важливими інструментами публічного управління, спрямованими на досягнення соціального розвитку та сталості в суспільстві. У контексті сталого розвитку соціальні стандарти виконують функцію встановлення мінімальних вимог до умов життя, які забезпечують базові права і потреби кожної особи. Вони можуть охоплювати різні аспекти життя – від забезпечення справедливого доступу до освіти, охорони здоров'я, житла, до захисту прав працівників і забезпечення соціальної підтримки.

Ключові слова: публічне управління, соціальні стандарти, соціальна сфера, публічна політика.

Hasiuk I. L. Features of public administration in the social sphere and the role of social standards

The social component of sustainable development is a key element of the sustainable development concept, which plays a central role in the overall process of forming an effective and just management system at various levels – from national to local. In the context of public administration, the social aspect of sustainable development involves the creation of policies that not only promote economic growth but also improve social living conditions, reduce inequality, enhance access to basic services such as education, healthcare, housing, and support vulnerable groups of the population. The purpose of the article is to analyze the features of public administration in the social sphere and define social standards as a public administration tool. It

has been identified that one of the main features of public administration in the social sphere is the necessity to account for significant social diversity. Different population groups have different needs, and managing these needs requires clear classification and differentiation of services. It is substantiated that one of the key tasks of public administration is the development and implementation of policies that ensure social justice and contribute to raising the standard of living of the population, particularly by improving access to essential social services such as healthcare, education, social security, and housing. The state and local government authorities are required not only to create infrastructure but also to ensure equal opportunities for all citizens, regardless of their social status. It is established that from the perspective of public administration, the social component of sustainable development implies the development of comprehensive approaches to ensuring social welfare at all levels of management. Policies should take into account not only general economic indicators but also social aspects, such as the accessibility of services for different population groups, poverty reduction, ensuring equal opportunities for social mobility and inclusion, protecting the rights of minorities, and supporting the most vulnerable groups – women, children, people with disabilities, the elderly, internally displaced persons, and others. In this context, the role of government programs aimed at the development of social infrastructure, ensuring access to quality education and healthcare, and creating conditions for the development of civil society is crucial. It is established that social standards play a critically important role in ensuring fairness, equality, and access to basic goods and services for all members of society. They are important tools of public administration aimed at achieving social development and sustainability in society. In the context of sustainable development, social standards serve the function of establishing minimum requirements for living conditions that guarantee the basic rights and needs of every individual. They may cover various aspects of life – from ensuring fair access to education, healthcare, and housing to protecting workers' rights and providing social support.

Key words: public administration, social standards, social sphere, public policy.

Постановка проблеми. Соціальна компонента сталого розвитку є важливою складовою концепції сталого розвитку, яка займає центральне місце в загальному процесі формування ефективної та справедливої системи управління на різних рівнях – від національного до локального. Вона зосереджена на питаннях, пов'язаних з добробутом, рівністю та соціальними правами населення. У контексті публічного управління соціальний аспект сталого розвитку передбачає розробку політик, які не тільки сприяють економічному росту, але й забезпечують поліпшення соціальних умов життя, зменшення нерівності, покращення доступу до базових послуг, таких як освіта, охорона здоров'я, житло, та підтримку вразливих груп населення.

Один із основних принципів сталого розвитку – це баланс між трьома основними компонентами: економічною, соціальною та екологічною. У цьому контексті соціальна компонента відзначається своєю інклюзивною природою, що означає прагнення до забезпечення рівного доступу до ресурсів, послуг і можливостей для всіх членів суспільства, незалежно від їхнього соціального статусу, етнічної приналежності, статі, віку або інших характеристик. Тому соціальна компонента сталого розвитку не обмежується лише соціальним захистом або боротьбою з бідністю, а також включає аспекти освіти, зайнятості, прав людини та соціальної інтеграції.

Огляд джерел в контексті публічного управління соціальною сферою дозволяє глибше зрозуміти важливість інновацій, партнерств і міжсекторальної співпраці в ефективному управлінні соціальними процесами та ресурсами. Різноманітні дослідження вказують на численні можливості для вдосконалення соціальних політик, сприяння сталому розвитку та підвищення ефективності адміністративних процесів.

Зокрема, робота Becker та Smith [1] підкреслює необхідність міжсекторальної співпраці для досягнення сталого соціального розвитку. Вони стверджують, що

соціальні інновації не можуть бути ефективно реалізовані лише в межах одного сектору; для їх впровадження потрібна тісна взаємодія між державними, приватними і громадськими інститутами. Такий підхід дозволяє враховувати різноманітні інтереси та ресурси, що є ключовими для розв'язання складних соціальних проблем.

Інший аспект, який розглядається в контексті публічного управління соціальною сферою, стосується теоретичних підходів до споживання і сталого розвитку. Brand [2] пропонує новий теоретичний підхід до соціальних практик і споживання, який може бути корисним для аналізу змін у поведінці споживачів і громадян у соціально-економічних системах. Застосування таких теорій допомагає зрозуміти, як соціальні інновації можуть сприяти сталому споживанню ресурсів, яке є важливим аспектом публічного управління в умовах обмежених ресурсів і необхідності збереження екологічної рівноваги.

Clarke і Crane [3] зосереджуються на партнерствах між різними секторами, підкреслюючи важливість системних змін для досягнення соціальних інновацій. Вони також наголошують на необхідності подальших досліджень у цій галузі, щоб краще зрозуміти, як створення партнерств може допомогти в управлінні соціальною сферою, зокрема в аспектах охорони здоров'я, освіти та соціального захисту.

Європейська Комісія в своєму звіті [4] звертає увагу на розвиток соціальних інновацій в Європейському Союзі, підкреслюючи важливість досліджень та впровадження нових підходів для вирішення соціальних проблем. Зокрема, соціальні інновації є важливим елементом політики сталого розвитку та соціальної згуртованості в ЄС, і їхній потенціал для вирішення актуальних проблем соціального управління не можна недооцінювати.

Франц, Хохгернер і Ховальт [5] досліджують роль соціальних інновацій як рушійної сили соціальних змін. Їхнє дослідження показує, що соціальні інновації можуть значно покращити стан благополуччя громадян, але для цього необхідна тісна співпраця між різними секторами, особливо в умовах економічної нестабільності чи криз.

Hargraves, Longhurst і Seyfang [6] акцентують увагу на з'єднанні інноваційних практик і режимів сталого розвитку. Їхні дослідження можуть бути корисними для аналізу соціальних змін в контексті публічного управління, оскільки пропонують можливості для перехідних змін у соціальних практиках, що також мають важливе значення для управлінців у соціальній сфері.

Як зазначають Nowaldt та інші автори [7], соціальні інновації є не лише теоретичними концепціями, а й практичними інструментами для зміни соціальних процесів і державних політик. Їхнє дослідження допомагає зрозуміти, як соціальні інновації можуть бути інтегровані в систему публічного управління та які тенденції визначають їхній розвиток на міжнародному рівні.

Дослідження Moulaert та його колег [8] вказують на важливість колективних дій і міждисциплінарних підходів для стимулювання соціальних інновацій, що, в свою чергу, дозволяє досягти стійких змін у соціальній політиці та в управлінні соціальними програмами.

Omeljanenko та Omelianenko [10] обговорюють роль інфраструктури і сервісів у розвитку інноваційних громад, підкреслюючи важливість сучасних підходів до управління міськими інфраструктурами, що може стати важливим аспектом у публічному управлінні соціальною сферою.

Таким чином, соціальні інновації, міжсекторальні партнерства, нові теоретичні підходи і інтеграція сучасних технологій є основними напрямками для

вдосконалення публічного управління соціальною сферою. Важливість цих аспектів полягає в тому, що вони дозволяють знайти ефективні рішення для вирішення соціальних проблем, підтримувати сталий розвиток і покращувати якість життя громадян.

Метою статті є аналіз особливостей публічного управління соціальною сферою та визначення соціальних стандартів як інструменту публічного управління.

Виклад основного матеріалу. Публічне управління соціальною сферою є однією з найскладніших і найважливіших складових загального публічного управління. Воно охоплює організацію та контроль за різними аспектами соціального життя, зокрема освітою, охороною здоров'я, соціальним захистом, культурною політикою та іншими сферами, що безпосередньо впливають на добробут громадян. Управління соціальною сферою вимагає не тільки організаційних зусиль, але й глибокого розуміння соціальних процесів, інтересів різних груп населення та специфіки кожної галузі. Особливості цього управління пов'язані з його складною багатогранною природою та необхідністю балансування між соціальною справедливістю, економічними обмеженнями та політичними прагненнями.

Однією з головних особливостей публічного управління соціальною сферою є необхідність урахування значної соціальної різноманітності. Різні групи населення мають різні потреби, і управління цими потребами потребує чіткої класифікації і диференціації послуг. Це означає, що публічне управління має бути гнучким і адаптивним, щоб ефективно реагувати на зміни в соціальному складі суспільства, на нові виклики і проблеми, такі як міграція, зміни в демографічній структурі або соціально-економічні трансформації.

Соціальна сфера, зокрема, пов'язана з важливими інституційними та емоційними аспектами, оскільки суспільні блага, що надаються державою, мають безпосередній вплив на життя кожної особи. Це потребує від публічних управлінців не лише адміністративних і управлінських навичок, але й здатності розуміти соціальну реальність, співпрацювати з різними соціальними групами та брати до уваги соціальні та культурні особливості при розробці політик. Управління в цій сфері вимагає високого рівня інклюзивності, щоб враховувати інтереси менш захищених або маргіналізованих груп населення, забезпечувати рівний доступ до соціальних послуг і зменшувати соціальні нерівності.

Однією з найбільших проблем публічного управління соціальною сферою є фінансові обмеження та необхідність оптимізації витрат. Бюджетні витрати на соціальні програми часто є великими, і держави стикаються з проблемами ефективного розподілу обмежених ресурсів. Це часто призводить до необхідності вибору між різними соціальними пріоритетами і балансування між короткостроковими та довгостроковими цілями. Проблеми фінансування соціальних програм можуть ще більше загострюватися під час економічних криз або бюджетних скорочень, що вимагає від управлінців інноваційних підходів до забезпечення стабільності в соціальній сфері.

Іншою важливою проблемою є бюрократичні бар'єри та неефективність адміністративних процедур. Соціальні послуги часто мають багато рівнів управління, що може ускладнювати доступ до них, сповільнювати процеси і збільшувати час очікування для громадян. Крім того, відсутність належної координації між різними органами влади може призводити до дублювання функцій або, навпаки, до прогалин у наданні необхідних послуг. Це викликає зниження довіри до публічних інституцій і створює додаткові труднощі в реалізації соціальних політик.

Ще однією проблемою є недостатній рівень інновацій та використання сучасних технологій у соціальному управлінні. Хоча у багатьох сферах публічного управління відбувається цифровізація та автоматизація процесів, соціальна сфера часто залишається менш технологічно оснащеною. Це може обмежувати доступ громадян до необхідних послуг, особливо в віддалених або сільських районах, де інфраструктура не завжди відповідає сучасним вимогам. Для вирішення цих проблем необхідно активно впроваджувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології, що можуть значно підвищити ефективність управління та доступність соціальних послуг.

Управління соціальною сферою також стикається з проблемами кадрового забезпечення. Високий рівень професіоналізму та компетенції є необхідним для ефективного вирішення соціальних питань. Проте в багатьох країнах існує нестача кваліфікованих фахівців у соціальних службах, а також проблема їх перепідготовки та професійного розвитку. Це створює додаткові труднощі у забезпеченні високоякісного обслуговування громадян.

Одним з ключових завдань публічного управління є розробка та впровадження політик, які забезпечують соціальну справедливість і сприяють підвищенню рівня життя населення, зокрема шляхом покращення доступу до основних соціальних послуг, таких як охорона здоров'я, освіта, соціальне забезпечення, житло. Від держави та органів місцевого самоврядування вимагається не лише створення інфраструктури, а й забезпечення рівних можливостей для всіх громадян, незалежно від їхнього соціального статусу.

З позицій публічного управління соціальна компонента сталого розвитку передбачає розробку комплексних підходів до забезпечення соціального добробуту на всіх рівнях управління. Політики повинні враховувати не тільки загальні економічні показники, але й соціальні аспекти, такі як доступність послуг для різних верств населення, зменшення рівня бідності, забезпечення рівних можливостей для соціальної мобільності та інклюзії, захист прав меншин і підтримка найбільш вразливих груп – жінок, дітей, людей з інвалідністю, літніх людей, внутрішньо переміщених осіб та інших. У цьому контексті важливою є роль державних програм, спрямованих на розвиток соціальної інфраструктури, забезпечення доступу до якісної освіти та охорони здоров'я, створення умов для розвитку громадянського суспільства.

Публічне управління має ключову роль у формуванні політики щодо соціального захисту. Одним із основних інструментів реалізації соціальної політики є система соціального забезпечення, яка повинна бути ефективною, прозорою та доступною для всіх громадян. Водночас важливо, щоб система соціального захисту була орієнтована на підтримку соціальної інтеграції, створення умов для активного включення в економічне та соціальне життя всіх членів суспільства, особливо тих, хто опинився в складних життєвих ситуаціях. Соціальна політика повинна бути спрямована на досягнення сталого соціального розвитку через забезпечення належних умов для розвитку людського капіталу, підтримку рівних можливостей і боротьбу з дискримінацією.

Державні органи повинні забезпечувати участь громадян у процесах прийняття рішень, особливо на місцевому рівні. Це сприяє підвищенню прозорості та відповідальності публічної влади перед суспільством, а також покращує якість управлінських рішень, оскільки вони формуються з урахуванням реальних потреб людей. У цьому контексті важливою є також роль інститутів громадянського суспільства, які можуть брати активну участь у формуванні та реалізації політик

соціального розвитку, проводити моніторинг ефективності урядових програм, сприяти розвитку демократичних практик та забезпеченню соціальної справедливості.

Не менш важливим є забезпечення рівного доступу до економічних можливостей. У країнах, що розвиваються або постраждали від криз, держави повинні підтримувати програмами розвитку бізнесу, створювати робочі місця, сприяти зростанню середнього класу, а також активно боротися з безробіттям. При цьому акцент має бути зроблений не лише на економічному зростанні, але й на тому, щоб це зростання було інклюзивним і не посилювало соціальну нерівність. Політики повинні сприяти розвитку малих та середніх підприємств, які є основою економічного розвитку та забезпечення зайнятості, особливо в умовах економічної нестабільності.

Залучення громадян до розробки та реалізації політик також має важливе значення для забезпечення соціальної справедливості. Для цього державні органи повинні забезпечити умови для активної участі громадян в процесах планування та реалізації програм, що впливають на їхнє життя. Це може бути здійснено через механізми консультацій, слухань, громадських обговорень та інших форм взаємодії з громадянами. Прозорість і участь у процесах прийняття рішень забезпечують не тільки ефективність державних програм, але й зміцнення довіри між громадянами та державою.

З точки зору стійкості, соціальна компонента сталого розвитку повинна сприяти тому, щоб соціальні структури залишалися стабільними навіть у умовах соціальних і економічних змін. Це означає не лише забезпечення захисту прав та свобод громадян, але й створення умов для підтримки їхнього добробуту в майбутньому. Публічне управління має передбачити довгострокові стратегії розвитку соціальної сфери, зокрема через інвестиції в освіту, охорону здоров'я, культуру та інші важливі для розвитку людського капіталу аспекти.

Соціальні стандарти відіграють критично важливу роль у забезпеченні справедливості, рівності та доступу до основних благ і послуг для всіх членів суспільства. Вони є важливими інструментами публічного управління, спрямованими на досягнення соціального розвитку та сталості в суспільстві. У контексті сталого розвитку соціальні стандарти виконують функцію встановлення мінімальних вимог до умов життя, які забезпечують базові права і потреби кожної особи. Вони можуть охоплювати різні аспекти життя – від забезпечення справедливого доступу до освіти, охорони здоров'я, житла, до захисту прав працівників і забезпечення соціальної підтримки.

У процесі досягнення сталого розвитку роль соціальних стандартів полягає не лише у підтримці належних умов життя для громадян, але й у сприянні соціальній стабільності та гармонії. Вони стають основою для розробки ефективних політик і програм, які відповідають на актуальні потреби суспільства, зокрема в умовах післякризових періодів, як-от після війни, економічної рецесії або соціальних потрясінь:

1. Забезпечення рівних можливостей для всіх громадян. Соціальні стандарти є інструментом для забезпечення мінімального рівня якості життя, незалежно від соціального статусу, етнічної приналежності, віку або інших характеристик громадян. Вони формулюють базові вимоги щодо доступу до соціальних послуг, таких як освіта, охорона здоров'я, працевлаштування, що є критичними для соціальної мобільності та інклюзії. Встановлення чітких стандартів у цих сферах дозволяє зменшити нерівність та сприяти рівному розвитку на всіх рівнях.

2. Підтримка соціального захисту та добробуту населення. Соціальні стандарти визначають мінімальні умови для соціального захисту вразливих верств населення, таких як пенсіонери, безробітні, люди з інвалідністю, діти, багатодітні сім'ї та інші групи, які потребують особливої уваги з боку держави. Наприклад, соціальні стандарти можуть встановлювати рівень мінімальної пенсії або допомоги по безробіттю, який гарантує людині базовий рівень соціального захисту, що є основою для підтримки соціальної стабільності.

3. Покращення доступу до базових соціальних послуг. Соціальні стандарти допомагають забезпечити загальний доступ до ключових послуг, таких як медичне обслуговування, освіта, житло, охорона здоров'я, що є основою для розвитку людського капіталу. Вони створюють чіткі критерії для визначення якості та доступності цих послуг для всіх верств населення. Це, у свою чергу, сприяє соціальній інтеграції та допомагає уникнути соціальної ізоляції окремих груп, забезпечуючи їм можливість активно брати участь у суспільному житті.

4. Підвищення ефективності публічного управління. Встановлення соціальних стандартів також допомагає в організації ефективного публічного управління. Це дозволяє урядам краще визначати пріоритети, спрямовані на підтримку соціального добробуту, планувати бюджетування, формулювати стратегії розвитку та оцінювати ефективність реалізації соціальних програм. Встановлення чітких і вимірюваних стандартів також дозволяє моніторити прогрес у досягненні соціальних цілей і забезпечувати відповідальність урядових органів перед громадянами.

5. Підтримка інклюзивного розвитку. Соціальні стандарти допомагають забезпечити рівний доступ до ресурсів і послуг для різних соціальних груп, зокрема для тих, хто перебуває в складних життєвих ситуаціях. Вони можуть бути важливим інструментом для вирішення проблем дискримінації, забезпечення рівних прав для жінок, національних меншин, людей з інвалідністю, молоді та літніх людей. Вони сприяють створенню інклюзивного суспільства, де кожен громадянин має можливість розвиватися і реалізовувати свій потенціал.

6. Взаємозв'язок з економічним зростанням і соціальною справедливістю. Соціальні стандарти також допомагають зв'язати економічні процеси зі соціальними змінами. Вони забезпечують баланс між економічним зростанням і соціальною справедливістю, що важливо для досягнення сталого розвитку. Оскільки економічне зростання може супроводжуватися соціальними диспропорціями, соціальні стандарти дозволяють усунути чи хоча б зменшити ці нерівності, забезпечуючи доступ до можливостей для всіх громадян.

7. Регулювання соціальних відносин і підвищення якості життя. Установлення соціальних стандартів дозволяє створити чіткі нормативи, що визначають допустимі рівні соціальних послуг, що дозволяє контролювати та регулювати соціальні відносини в країні. Наприклад, стандарти у сфері освіти можуть визначати мінімальний рівень навчання, який має отримати кожен громадянин, або стандарти якості медичних послуг, що мають бути доступними для всіх верств населення. Це дозволяє забезпечити високий рівень життя та стабільність у суспільстві.

8. Підтримка відновлення та стабільності після криз. У разі кризових ситуацій, таких як війна, економічна депресія або екологічні катастрофи, соціальні стандарти мають вирішальне значення для відновлення нормального функціонування суспільства. Вони забезпечують мінімальний рівень життя для постраждалих громадян, а також служать основою для державної підтримки вразливих груп населення, таких як внутрішньо переміщені особи, постраждалі від конфліктів, економічно неспроможні люди. Стандарти в таких випадках

є необхідними для швидкої і ефективної мобілізації ресурсів і гарантування соціальної стабільності.

Висновки. Соціальна компонента сталого розвитку з позицій публічного управління є багатогранною і комплексною. Вона включає в себе аспекти соціального захисту, економічної рівності, доступу до послуг, інтеграції вразливих груп і підтримки громадянського суспільства. Публічне управління має бути спрямоване на створення умов для сталого розвитку через забезпечення соціальної справедливості, рівних можливостей для всіх громадян та розвиток інклюзивної економіки, що відповідає потребам кожної особи.

Ефективність публічного управління соціальною сферою безпосередньо впливає на якість життя громадян і забезпечує соціальну стабільність. Проте цей процес стикається з численними викликами, зокрема, фінансовими обмеженнями, бюрократичними бар'єрами, проблемами інновацій та кадровим дефіцитом, що потребує постійної уваги і вдосконалення.

Соціальні стандарти в контексті сталого розвитку є важливими інструментами публічного управління, оскільки вони визначають мінімальні умови для життя громадян, сприяють соціальній рівності та забезпечують доступ до основних послуг. Вони допомагають реалізувати соціальну політику, що базується на принципах інклюзивності, справедливості та рівних можливостей для всіх членів суспільства, а також підтримують соціальну стабільність у складних економічних та політичних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Becker J., Smith D. B. The Need for Cross-Sector Collaboration. *Sanford Social Innovation Review*. 2018.
2. Brand K.-W. Social Practices and Sustainable Consumption: Benefits and Limitations of a New Theoretical Approach. *Environmental Sociology: European Perspectives and Interdisciplinary Challenges* / eds. M. Gross, H. Heinrichs. Dordrecht, Heidelberg, London, New York: Springer, 2010. P. 217–235.
3. Clarke A., Crane A. Cross-Sector Partnerships for Systemic Change: Systematized Literature Review and Agenda for Further Research. *Journal of Business Ethics*. 2018. Vol. 150, Issue 2. P. 303–313. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10551-018-3922-2>
4. European Commission. *Social Innovation Research in the European Union. Approaches, findings and future directions*. 2013. URL: http://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/social_innovation.pdf
5. Franz H.-W., Hochgerner J., Howaldt J. *Challenge social innovation. Potentials for Business, Social Entrepreneurship, Welfare and Civil Society*. Berlin, New York: Springer, 2012.
6. Hargraves T., Longhurst N., Seyfang G. Up, down, round and round: connecting regimes and practices in innovation for sustainability. *Environment and Planning A*. 2013. Vol. 45. P. 402–420 [in English].
7. Howaldt J., Schwarz M. *Social Innovation: Concepts, research fields and international trends*. IMO international monitoring. Aachen, 2010.
8. Howaldt J., Kopp R., Schwarz M. Social innovations as drivers of social change – Tarde's disregarded contribution to social innovation theory building. 2013.
9. Moulaert F., MacCallum D., Mehmood A., Hamdouch A. *The International Handbook on Social Innovation. Collective Action, Social Learning and Transdisciplinary Research*. Cheltenham: Elgar, 2013.
10. Omelyanenko V., Omelianenko O. Infrastructure and service methodology for the development of innovative hromadas: general idea and example of smart city infrastructure. *Three Seas Economic Journal*. 2023. Vol. 4, Issue 1. P. 49–57. <https://doi.org/10.30525/2661-5150/2023-1-6>

11. Vadrot A. B. Re-thinking the Conditions for Social Change and Innovation. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*. 2020. Vol. 33, Issue 1. P. 1–3. <https://doi.org/10.1080/13511610.2020.1713455>

12. Wedel M. Social Change and Innovation for Times of Crises. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*. 2020. Vol. 33, Issue 3. P. 277–279.

REFERENCES:

1. Becker, J., Smith, D. B. (2018). The Need for Cross-Sector Collaboration. *Sanford Social Innovation Review* [in English].

2. Brand, K.-W. (2010). Social Practices and Sustainable Consumption: Benefits and Limitations of a New Theoretical Approach. In M. Gross & H. Heinrichs (Eds.), *Environmental Sociology: European Perspectives and Interdisciplinary Challenges* (pp. 217-235). Dordrecht, Heidelberg, London, New York: Springer.

3. Clarke, A., Crane, A. (2018). Cross-Sector Partnerships for Systemic Change: Systematized Literature Review and Agenda for Further Research.” *Journal of Business Ethics*, 150 (2), 303–313. <https://doi.org/10.1007/s10551-018-3922-2> [in English].

4. European Commission (2013). *Social Innovation Research in the European Union. Approaches, findings and future directions*. Retrieved from http://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/social_innovation.pdf [in English].

5. Franz, H.-W., Hochgerner, J., & Howaldt, J. (2012). *Challenge social innovation. Potentials for Business, Social Entrepreneurship, Welfare and Civil Society*. Berlin, New York: Springer [in English].

6. Hargraves, T., Longhurst, N., & Seyfang, G. (2013). Up, down, round and round: connecting regimes and practices in innovation for sustainability. *Environment and Planning A*, 45, 402-420 [in English].

7. Howaldt, J. & Schwarz, M. (2010). *Social Innovation: Concepts, research fields and international trends*. IMO international monitoring. Aachen [in English].

8. Howaldt, J., Kopp, R., & Schwarz, M. (2013). *Social innovations as drivers of social change – Tardels disregarded contribution to social innovation theory building* [in English].

9. Moulaert, F., MacCallum, D., Mehmood, A., Hamdouch, A. (2013). *The International Handbook on Social innovation. Collective action, social learning and transdisciplinary research*. Cheltenham: Elgar [in English].

10. Omelyanenko, V., Omelianenko, O. (2023). Infrastructure and service methodology for the development of innovative hromadas: general idea and example of smart city infrastructure. *Three Seas Economic Journal*, 4 (1), 49–57. <https://doi.org/10.30525/2661-5150/2023-1-6>[in English].

11. Vadrot, A. B. (2020). Re-thinking the Conditions for Social Change and Innovation. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 33 (1): 1–3. <https://doi.org/10.1080/13511610.2020.1713455> [in English].

12. Wedel, M. (2020). Social Change and Innovation for Times of Crises. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 33 (3), 277–279 [in English].